

UDK 81'243(049.3)

Primljeno: 22. 07. 2021.

Stručni rad
Professional paper

Jelena Ilić Plauc

KA POSTIZANJU I ODRŽANJU VITALNOSTI MODELA UČENJA STRANOG JEZIKA

**(Mirjana Matea Kovač, *Govorna fluentnost u stranome jeziku*,
Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Split, 2020)**

Kako ovladati nekim stranim jezikom (J2) i kako ga naučiti upotrebljavati tečno prirodna su i spontana pitanja svakog ko promišlja o podučavanju jezika ili pak kreće sa učenjem nekog stranog jezika. Kako se postaje kompetentan govornik stranoga jezika i kako adekvatno naučiti ali znati i nesmetano ispoljiti znanje o stranom jeziku u komunikaciji pitanja su koja susrećemo više od pedeset godina u domeni lingvistike, a naročito primijenjene lingvistike i metodike nastave stranih jezika. Kako bismo odgovorili na pitanja o uspješnom modelu učenja jezika moramo se osvrnuti na dosadašnja istraživanja koja su doprinijela otkrivanju i razumijevanju jezične kompetencije. Tako je i knjiga Mirjane Matee Kovač *Govorna fluentnost u stranome jeziku* jedan od značajnih projekata koji se bavi fenomenom fluentnosti kao sposobnosti i vještine aktiviranja znanja o jeziku u samome komunikacijskom činu. A činjenica jeste da je fluentnost, uz točnost i kompleksnost, jedna od temeljnih varijabli u procjeni govorne izvedbe u stranome jeziku.

Govorna fluentnost u stranome jeziku započinje jasnim definiranjem pojma fluentnosti, kao vrlo važnog faktora koji se koristi za određivanje razine komunikacijske kompetencije u okvirima formalnog obrazovanja. Fluentnost je, kako autorica navodi, „metafora kojom se želi opisati lakoća govorne izvedbe” (str. 12), te navodi niz pridjeva koji se vezuju uz dati pojam, kao što su *brzo, tečno, nedvosmisleno, učinkovito*, što su zapravo primarni ciljevi svakoga ko želi ovladati

bilo kojim stranim jezikom (J2). Autorica navodi istraživanja autora koji su pratili fluentnost najprije u maternjem jeziku (Fillmore 1979) opisujući taksonomiju kroz četiri vrste fluentnosti u maternjem jeziku (J1). No, kod podučavanja stranog jezika u formalnom okruženju, sa naglaskom na stvarnu i autentičnu komunikaciju, taksonomija koja je usvojena i koja se koristi u lingvističkim istraživanjima razlikuje tri vrste fluentnosti: *izričajnu fluentnost* (fluentnost na razini izričaja u vidu brzine i lakoće izvedbe, na nižu pojavu i duljinu stanki i strategije samonadgledanja i samoispravljanja), *kognitivnu fluentnost* (fluentnost kao učinkovito mobiliziranje i integriranje postojećih kognitivnih resursa za proizvodnju izričaja), te *percipiranu fluentnost* (koja je zapravo subjektivne prirode, te pokazuje sugovornikovu percepciju fluentnosti same govorne izvedbe). Kako bi se razvila i razumjela fluentnost neophodno je istovremeno uzeti u obzir sve relevantne parametre govorne izvedbe: dob govornika koji usvaja strani jezik, utjecaj formalnog obrazovanja, individualne razlike govornika i slično. Dakle, fluentnost, uz kompleksnost i točnost, neodvojivi je dio modela učenja jezika i ne može se pratiti individualno, već uvijek paralelno i zajednički sa ostalim dvjema varijablama.

Kako bi razvili fluentnost, neophodno je, kako Kovač primjećuje u drugom poglavlju, da istinski razumijemo produkciju govora kao složenog i kompleksnog procesa koji podrazumijeva različite faze kroz koje predverbalni oblik iskaza prolazi kako bi se artikulirala razumljiva, koherentna i adekvatna poruka. Po Leveltovom modelu proizvodnje govora (1983) govornikov iskaz nastaje procesom makroplaniranja u kojem se planiranom iskazu dodjeljuju semantičke i sintaksičke osobine, a procesom mikroplaniranja koji slijedi podrazumijeva se izbor odgovarajućih lema iz mentalnog leksikona te njihovo morfološko i fonološko oblikovanje. Parametri govorne fluentnosti se itekako mogu pratiti kroz ovaj Leveltov model govorne proizvodnje koji se zapravo pokazao i kao empirijski najbolje potvrđen model i u J1 i u prilagođenom modelu u J2. Ovo je itekako bitna činjenica koju treba uzeti u obzir kada se pripremaju različite vrste govornih zadataka s ciljem razvoja fluentnosti, te možemo istaći da veliku korist od iste mogu imati istovremeno i pedagozi, psiholozi, metodičari, lingvisti, ali i svi oni koji žele više saznati o modelu učenja stranog jezika.

Kovač stavlja poseban akcenat na govorne pogreške i na samoispravljanja, kao jedne od načina za razumijevanje proizvodnje govora i u J1 i u J2. Zbog grešaka u govoru bitno je shvatiti da se ne smije kritizirati niti omalovažavati govornik prilikom komunikacijskog čina, naročito ako samostalno spazi i ispravi pogrešku. Samostalno primjećivanje grešaka i samokorekcija, kako autorica naglašava, „potvrda su postojanja govornikova unutarnjeg mehanizma samonadzora vlastitog govora koji

mu omogućuje da pogrešku uoči, a zatim ispravi“ (str. 45). Na svakoj razini govorne proizvodnje govornik, pri samonadgledanju, odnosno monitoringu svog izričaja, uveliko utječe na kvalitet govorne izvedbe te na opći napredak u savladavanju stranog jezika.

Najvažniji doprinos složenoj temi govorne fluentnosti u stranome jeziku ogleda se u glavnom dijelu knjige gdje autorica predstavlja rezultate dvaju sprovedenih istraživanja. Najprije su predstavljeni rezultati istraživanja prediktora percipirane fluentnosti uzevši u obzir sedam prediktora, kao što su brzina govora, brzina artikulacije, srednje trajanje sloga, srednje trajanje tihe stanke, broj tihih stanki u jedinici vremena, omjer vremena fonacije i ukupnog vremena govora i srednja duljina izričaja, odnosno broj slogova između dviju stanki. Autorica potvrđuje da su prediktori percipitivne fluentnosti kao što su brzina artikulacije, srednje trajanje tihih stanki te broj tihih stanki u jedinici vremena doista nepouzdana parametri. Naime, parametrom brzina artikulacije nisu obuhvaćene informacije o trajanju stanki u govoru, a parametar srednjeg trajanja tihih stanki koji upućuje na sklonost prekidima izričaja kao i njihov broj nije se pokazao kao učinkovit i kredibilan u odnosu na druge parametre relevantne za ovo empirijsko istraživanje. Ovakva saznanja i rezultati itekako mnogo znače, naročito u primijenjenoj lingvistici gdje se nastoji sustavno ispitati govorna fluentnost, te formirati zadaci za ispitivanje i usavršavanje govorne fluentnosti.

S tim u vezi, Kovač govori o značaju podučavanja i učenja formulaičnih izraza i diskursnih oznaka pri učenju stranog jezika, što općenito pridonosi brzini govora i bržem procesiranju jezika. Poznavanje i upotreba formulaičkih i diskursnih segmenata u jeziku istinski pridonosi automatizaciji govornog procesa, odnosno govornoj fluentnosti jer se takvi segmenti preuzimaju kao cjelina iz mentalnog leksikona, a time se značajno umanjuje potreba ponovne konceptualizacije ovakvih segmenata. Takav govor, potom, biva višestruko brži i lakši po govornika stranog jezika, odnosno govornik postaje tečniji i učinkovitiji u komunikacijskom činu. Precizno govoreći, kolokacije (Eng. *rotten eggs, vain hope, red wine, hectic pace of life, etc.*), frazalni glagoli (Eng. *to put up with, to make up, to do without*), idiomi (Eng. *to put your foot down; to lose heart; to get off on the wrong foot*), leksičke fraze (Eng. *how do you do; for example; talk to you soon*), kao i diskursni markeri (Eng. *right, you see, well, you know*) utječu na tečno govorno izražavanje u J2, naročito u usmenom vidu komunikacije.

O ulozi ovog pragmatičkog aspekta na govornu fluentnost u stranome jeziku, odnosno u nastavi stranog jezika, govori se u narednom, šestom poglavlju, gdje

autorica naglašava podučavanje pragmatičke, uz sociolingvističku kompetenciju. Istina je da nastavnici stranih jezika trebaju konstantno raditi na podučavanju pragmatičke kompetencije, a i na nadogradnji osobne pragmatičke kompetencije. Na taj način povećava se automatizacija i brže procesiranje u J2. No, s druge strane, autorica primjećuje da se u okviru formalnog podučavanja vrlo malo pozornosti posvećuje podučavanju i konstantnom ponavljanju pragmatičkog i sociolingvističkog inputa. Primarni zadatak nastavnika stranog jezika jeste da podigne kako učeničku tako i osobnu svijest o praćenju govora, samokorekciji, te uvježbavanju i ponavljanju formulaičnih i diskursnih segmenata u stranom jeziku.

Na opći dojam govorne fluentnosti utječu i neleksikalizirane poštapalice koje govornici koriste i u J1 i u J2, a koje mogu funkcionirati i kao strategija prevladavanja govornikovih poteškoća u oblikovanju izričaja, kao i strategija planiranja kojim se prevladavaju poteškoće prilikom proizvodnje govora. Zbog ove posljednje funkcije neki autori (Tottie 2011) su ih imenovali planerima (Eng. *planners*). U posljednja dva poglavlja autorica navodi da planiranje daje govornicima slobodu da iskušaju svoje mogućnosti i posegnu za ne tako čestim lingvističkim repertoarom koji posjeduju u svom općem znanju. No, prekomjerna učestalost neleksikaliziranih poštapalica može se smanjiti implementacijom različitih govornih zadataka, ali i njihovim ponavljanjem u sklopu formalne nastave stranog jezika. Na taj način se nedvojbeno utječe na brzinu govorne proizvodnje i instantnog uspostavljanja veze između konceptualnog plana i leksičko-gramatičkih oblika. Pedagoška važnost ponavljanja govornih zadataka kao i važnost monitoringa govorne izvedbe još su jednom apostrofirani, ovaj put kao rezultat drugog istraživanja utjecaja ponovljene izvedbe na pojavu neleksikaliziranih poštapalica na početku i unutar izričaja.

Govorna fluentnost u stranom jeziku jedno je od važnih djela koje akcentuje vitalnost modela učenja stranog jezika i ostvarivanja govorne fluentnosti u J2. Poznato je da se proces govorne proizvodnje u J2 odvija pod svjesnom kognitivnom kontrolom za razliku od procesa govorne proizvodnje u J1, gdje se najčešće ne podrazumijeva potpuna svjesna kontrola. Dakle, učenje stranog jezika prvo se javlja kao neautomatizovano i eksplicitno znanje koje se pohranjuje u deklarativnoj memoriji, dok naprednija uporaba stranog jezika predstavlja automatiziranu i implicitnu sposobnost koja koristi proceduralnu memoriju. Kako bi se automatizacija govora na stranom jeziku povećala, formalna nastava stranog jezika morala bi uključivati veću kreativnost u pristupu nastavi i učenicima koji trebaju savladati govorne vještine u J2, odnosno u oblikovanju istinski komunikativnih zadataka koji bi vodili višoj automatizaciji znanja. Dakle, učenje i uvježbavanje formulaičnih segmenata i

diskursnih oznaka te podučavanje i konstantno ponavljanje pragmatičkog i sociolingvističkog inputa uvelike pridonose automatizaciji znanja u J2. Istovremeno, učenička svijest o praćenju govora i samokorekciji trebala bi također biti podignuta na visoku razinu u formalnoj nastavi stranog jezika. Adekvatna i kontinuirana pedagoška intervencija pri kreiranju komunikativnih zadataka presudna je za razvitak visokoautomatizirane motoričke vještine.

Knjiga autorice Mirjane Matee Kovač *Govorna fluentnost u stranome jeziku* predstavlja izvrstan izvor informacija značajnih u pedagogiji, psihologiji, metodici stranih jezika, lingvistici, ali i za svakoga ko želi više saznati o modelu učenja stranog jezika i ostvarivanju govorne fluentnosti u J2. Kao takva ima izraziti znanstveni značaj, te daje odlične osnove za moguća kontrastivno-kontaktna lingvistička i metodička istraživanja.

Adresa autorice
Authors' address

Jelena Ilić Plauc
Univerzitet u Tuzli
Filozofski fakultet
jelena.ilic.plauc@gmail.com

